

811.163.41'243(497.11
Београд)"2022"(049.32)
371.3::811.163.41'243(497.11
Београд)"2022"(049.32)
Приказ

Стефан Д. Милошевић*

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ V

(Филолошки факултет Универзитета у Београду, 28–29. октобар 2022)

У организацији Центра за српски као страни језик Филолошког факултета Универзитета у Београду од 28. до 29. октобра 2022. године путем платформе Зум одржан је пети по реду скуп Српски као страни језик у теорији и пракси. Аутори, који овој области приступају из различитих лингвистичких и лингводидактичких углова, имали су прилику да представе резултате својих истраживања и поделе искуства из наставе српског као страног језика.

На скупу је представљено укупно 38 реферата. Рад се одвијао кроз шест секција, које су организоване наизменично у току два дана, што је учесницима дало могућност да прате реферате у свим секцијама и учествују у дискусији. У име организационог одбора поздравну реч учесницима скупа упутио је Небојша Маринковић истакавши задовољство што тематика проучавања српског језика као страног, завичајног и нематерњег окупља све већи број истраживача, међу којима нису само србисти, већ и филолози других усмерења који успешно примењују методологију из своје области и на проучавање српског као страног језика о чему сведоче и зборници са претходне четири конференције.

Једна од новина овогодишње конференције била је усмереност истраживача на питања историјата наставе и проучавања српског као страног језика на примеру уџбенике литературе. Тако је Весна Ломпар представила Уџбеник за српскохрватски језик у мањинским основним школама у Краљевини

* stefan.milosevic@fil.bg.ac.rs

Југославији Јована Искруљева и Андрије Огњановића из 1936. године. Приликом анализе уџбеника указано је и на друштвене околности његовог настанка, тј. на улазак националних мањина у састав Краљевине СХС/Југославије после Првог светског рата, те се дати уџбеник може посматрати као први уџбеник намењен националним мањинама у нашој земљи. Његови аутори настојали су да приликом састављања уџбеника користе директан метод, што га чини савременим за доба у коме је настао, а анализа бројних примера показује да су аутори уџбеника тежили решавању истих проблема с којима се наставници и ученици срећу и данас у настави српског као страног језика.

Значајан број реферата био је посвећен различитим питањима наставе граматике. У реферату „Категорија глаголског аспекта у српском као страном” Анка Рађеновић представила је основне особености граматичке категорије словенског вида и указала на различите проблеме који могу представљати тешкоћу за стране говорнике, како оне чији су матерњи језици несловенски, тако и оне чији су матерњи језици сродни српском језику, тј. припадају словенској језичкој породици. Како се категорија вида састоји од различитих морфолошких, семантичких, синтаксичких и прагматичких елемената, основна тешкоћа њиховог усвајања састоји се у немогућности да се сви ти аспекти употребе видских парњака савладају истовремено, те се сагледавају могућности дидактизације ове граматичке проблематике. Истом проблематиком бавила се и Весна Крајшник с нагласком на могуће начине дидактизације ове сложене материје. У ту сврху представила је резултате корпусне анализе 600 најфреквентнијих глагола у српском језику, на основу чега је према фонетским, морфолошким и лексичким особеностима издвојила неколико група глагола у оквиру којих се ова категорија може увежбавати.

Усвајању категорије рода био је посвећен реферат Биљане Бабић „Анализа грешака у облику конгруентне речи у именичкој синтагми у српском као страном језику”. У реферату је представљена систематизација грешака према типу, затим њихова статистичка анализа према заступљености и према матерњем језику ученика. Посебна пажња посвећена тзв. стратегији пресликавања именичког наставка на придев јер се показало да је овај тип грешака најучесталији без обзира на матерњи језик ученика.

Слободан Новокмет представио је у свом реферату проблематику обраде осамостаљених придева из именичких синтагми (нпр. хемијска, мобилни, кисела, пријемни) и њихов значај за граматичка и говорна вежбања. У

закључку је истакао да се говорна компетенција у српском као страном не може замислити без познавања функционисања оваквих елидираних синтагми јер је делимична супстантивизација придева једна од творбених карактеристика српског језика.

Драгана Живановић указала је на проблематику усвајања узрочних конструкција на средњем и вишем нивоу учења српског као страног језика. На основу анализе грешака ауторка даје преглед коришћених конструкција на различитим нивоима и указује на најчешће грешке у њиховој употреби. На основу тога у закључку реферата предлаже опис очекиваних постигнућа у њиховом усвајању за ниво Б1, Б2 и Ц1 у српском као страном.

На основу анализе учесталих грешака на средњем и вишем нивоу говорника различитих језика Никица Стрижак издваја енклитике као значајан проблем у усвајању реда речи у српском као страном језику, те стога предлаже начине њихове дидактизације. Један од предлога је да се основни елементи проблематике краћих облика личних заменица уведе од почетних нивоа учења српског као страног језика.

Другом сложеном проблему из српске граматике – бројевима – приступио је Небојша Маринковић који је истакао да овој сложеној врсти речи треба систематичније приступати на свим нивоима, будући да правилно овладавање бројевима није само питање граматичке, већ и лексичке компетенције. Како је већина основних бројева у српском језику непроменљива, они се могу усвајати несметано на основним нивоима учења, док би се збирни и апроксимативни бројеви као и бројевни придеви усвајали на средњем и вишем нивоу.

Ширем проблему деловања интерференције био је посвећен реферат Тање Петровић „Тешкоће матерњих говорника италијанског језика у учењу српског као страног”. У реферату се анализирају грешке на почетном нивоу усвајања српског језика изазване разликом између два језика, где се на плану граматике посебно истичу грађење и употреба глаголских облика, придева и предлога.

Питању правописних проблема при усвајању српског као страног језика био је посвећен реферат Јоване Миловановић и Војкана Стојичића у коме је посебна пажња посвећена питању диграфије у савременом српском језику и проблемима које та околност изазива у настави српског као страног језика. Зато су аутори на основу корпусне анализе задатака сачинили типологију правописних грешака с циљем да дају практични допринос њиховом превазилажењу у самом наставном процесу.

Иако на овогодишњем скупу питање лексичке компетенције при усвајању српског као страног језика није било у првом плану, њој се приступало посредно из угла фразеологије. Тако је Ксенија Кончаревић у реферату „Српски фразеологизми и паремије са терминима сродства: лингвокултуролошки и лингводидактички аспекти” представила на примеру лексеме мајка модел лингвокултуролошког поља и његове примене у настави. Поред активног савладавања лексике српског језика у домену родбинских односа дати модел омогућава и посредно упознавање са српском народном културом која се одражава у фразеологизмима и пословицама. С друге стране, Ивана Милојевић представила је модел усвајања поредбених фразеологизама поткрепљен примерима бројних задатака. Поред практичног, овај реферат је значајан и због тога што је указао на могућност увођења једноставнијих фразеологизама на ранијим етапама наставе, док се раније сматрало да се та материја треба уводити на средњем и вишем нивоу.

Посебна пажња посвећена је особеностима наставе српског као завичајног језика у дијаспори. У оквиру ове проблематике Марина Јањић реферисала је о потреби увођења у наставу функционалног модела усвајања падежа. Како је истакла, он није замена за традиционалну граматику, већ њена допуна кроз упознавање ученика са синтаксичким улогама појединих падежа што доприноси бољем усвајању ове категорије.

Олга Стојановић Фрехете скренула је пажњу на специфичности наставе читања и писања при подучавању српског као завичајног језика. Бројна истраживања показују да говорници српског као завичајног добро владају говорним језиком и вештином слушања, док вештине читања и писања нису у довољној мери развијене из разлога што се језик првенствено користи у оквиру породице. Зато је у реферату ауторка скренула пажњу на потешкоће које се срећу у настави ових вештина, али и на начине њиховог презавилажења, при чему је указала да савладавање ових вештина има и шири значај који се огледа у савладавању књижевног језика, његових стилова и разлика у односу на извесне дијалекте и социолекте. Као важан ресурс у настави истакнуто је и место другог језика ових говорника, јер поређење с њим даје добар ослонац за освешћивање разлика.

Занимљиво истраживање у овом домену представила је и Оља Перишић која је у свом реферату „Српски као матерњи језик друге генерације Срба у Италији” представила резултате поређења језичких биографија својих испитаника са њиховом језичком компетенцијом. На тај начин изводи закључке о сфери примене српског језика, о начину на који га доживљавају

и како сагледавају своју личност у контексту двају језика и двају култура. Занимљив закључак је да на став о матерњем језику и језику родитеља значајан утицај има степен познавања српске културе, те да се познавање језика посматра као нешто што богати личност на културном плану. Ово запажање може имати и значајних импликација за даље проучавање билингвизма у релацијама српског и других страних језика.

У току скупа учесници су имали прилике да чују и реферате о месту и улози књижевности у настави српског као страног језика. Ана Новаковић и Марија Божић на примеру романа Изазов Данице Богојевић представиле су начин на који се у настави српског као страног језика може приступати књижевном тексту као једној врсти аутентичних текстова у циљу проширивања знања из области лексике и граматике. Лука Меденица је на основу Крешенове хипотезе разумљивог инпута анализирао могућности увођења екстензивног читања путем степеноване лектире по језичким нивоима од почетног нивоа. За избор лексике која би се користила за прилагођавање лектире аутор је користио спискове лексема за језичке минимуме почетних нивоа учења језика, а њихову фреквенцију проверио је помоћу алата AntConc.

На скупу су се традиционално окупили и лектори српског језика у иностранству, те су поред истраживања имали прилику и да представе рад лектората. Ове године представљене су методе у онлајн раду лектората у Торину (Милица Маринковић) и Чангчуену (Јован Јовановић). Поред иностраних лектората представљене су и особености и новине у раду Центра за српски као страни језик на Филолошком факултету у Београду (Биљана Николић Мастоћ) и особености наставе српског као страног на Радничком универзитету у Крушевцу (Александар Новаковић).

Велико интересовање изазвало је и представљање електронских извора за учење српског језика. После искуства стеченог при изради конјугацијског речника српског језика Српски глаголи (Саша Марјановић, Никола Радослављевић. Београд: Klett, 2019.) Саша Марјановић заједно с Дејаном Стошићем и Александром Милетић представило је резултате рада на заједничком пројекту Филолошког факултета Универзитета у Београду и Универзитета у Тулузу – Жан Жорес. Један од резултата је и електронски доступан конјугатор српских глагола SerboVerb (<https://serboverb.com>). У односу на објављени речник са 16.000 глагола, електронски конјугатор тренутно садржи 20.000 глагола, а план је да до завршетка пројекта база обухвата 34.000 глагола. Уз то, мобилна апликација SerboVerb планира да постави и дидактичке садржаје за учење српских глагола кроз игру. Поред

корисних алата за учење српског језика, Јелена Будимировић Николић представила је портал Fran Института за словеначки језик „Фран Рамовш” и указала на могућности његовог коришћења у настави словеначког језика као матерњег и страног. Ауторка се у реферату осврнула и на језичке портале за српски језик и истакла да нису обједињени на истом месту иза којег би стајала одговарајућа институција за језичку политику.

На крају представљања овог скупа додали бисмо да је његов рад пратила изузетно подстицајна атмосфера захваљујући чему је после занимљивих реферата из различитих тематских области следила и дискусија. Учесници скупа приступили су јој у конструктивном духу показавши спремност за размену идеја, предлога и методолошких поступака како би своја будућа истраживања учинили бољим, али и применљивијим у пракси. Тематски гледано, пажњу истраживача у овај области и даље највише привлаче различита питања усвајања граматике и лексике српског језика, али се на скупу показало да се овим питањима све више приступа из угла корпусне анализе и рачунарске лингвистике, што даје нове могућности дидактизације. Надамо се да ће и зборник радова са скупа Српски као страни језик у теорији и пракси V својим садржајем одразити разноликост истраживачких приступа и идеја и на тај начин пружити значајан допринос развоју ове области србистичке лингводидактике.